कन्यां तां प्रतिगृह्यैव भार्य्यां परमशोभनां । उवास मुदितस्तत्र स्वाश्रमे विगतज्वरः । १५२०

इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्व्वणि आनुशासनिके पर्व्वणि अष्टावक्रदिक्संवादे एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ किमाऽऽभरतश्रेष्ठ पात्रं विप्राः सनातनाः । ब्राह्मणं लिङ्गिनञ्चैव ब्राह्मणं चाप्यलिङ्गिनं ।

॥ भीष्म उवाच ॥ स्ववृत्तिमभिपन्नाय लिङ्गिने चेतराय च । देयमाऽऽर्य्यमहाराज उभावेतौ तपस्विनौ ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ श्रद्धया परया पूतो यः प्रयच्छेद्द्विजातये । हव्यं कव्यं तथा दानं को दोषः स्यात्पितामह ।

॥ भीष्म उवाच ॥ श्रद्धापूतो नरस्तात दुर्दान्तोऽपि न संशयः । पूतो भवति सर्व्वत्र किमुत त्वं महाद्युते ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ न ब्राह्मणं परीक्षेत दैवेषु सततं नरः । कव्यप्रदाने तु बुधाः परीक्ष्य ब्राह्मणं विदुः । १५२५

॥ भीष्म उवाच ॥ न ब्राह्मणः साधयते हव्यं दैवात्प्रसिध्यति । देवप्रसादादिज्यन्ते यजमानैर्न संशयः ।

ब्राह्मणान् भरतश्रेष्ठ सततं ब्रह्मवादिनः । मार्कण्डेयः पुरा प्राह इह लोकेषु बुद्धिमान् ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ अपूर्व्वोऽप्यथ वा विद्वान् सम्बन्धी वा यथा भवेत् । तपस्वी यज्ञशीलो वा कथं पात्रं भवेत्तु सः ।

॥ भीष्म उवाच ॥ कुलीनः कर्म्मकृद्वैद्यस्तथैवाऽप्यनृशंस्यवान् । ह्रीमानृजुः सत्यवादी पात्रं पूर्व्वे च ये त्रयः ।

तत्रेमं शृणु मे पार्थ चतुर्णां तेजसां मतं । पृथिव्या काश्यपस्याग्नेर्म्मार्कण्डेयस्य चैव हि । १५४०

॥ पृथिव्युवाच ॥ यथा महार्णवे क्षिप्तः क्षिप्रं नेष्टुर्विनश्यति । तथा दुश्चरितं सर्व्वं क्षितृत्याञ्च निमज्जति ।

॥ काश्यप उवाच ॥ सर्व्वे च वेदाः सह षड्भिरङ्गैः साङ्ग्यं पुराणञ्च कुले च जन्म । नैतानि सर्व्वाणि गतिर्भवन्ति शीलव्यपेतस्य नृप द्विजस्य ।

॥ अग्निरुवाच ॥ अधीयानः पण्डितं मन्यमानो यो विद्यया हन्ति यशः परेषां । प्रभ्रश्यतेऽसौ चरतेन सत्यं लोकास्तस्य ह्यन्तवन्तो भवन्ति ।

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अश्वमेधसहस्रञ्च सत्यञ्च तुलया धृतं । नाभिजानामि यद्यस्य सत्यस्यार्द्धमवाप्नुयात् ।

॥ भीष्म उवाच ॥ इत्युक्त्वा ते जग्मुराशु चत्वारोऽमिततेजसः । पृथिवी काश्यपोऽग्निश्च प्रकृष्टायुश्च भार्गवः । १५४५

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ यदिदं ब्राह्मणा लोके व्रतिनो भुञ्जते हविः । दत्तं ब्राह्मणकामाय कथं तत्सुकृतं भवेत् ।

॥ भीष्म उवाच ॥ आदिष्टिनो ये राजेन्द्र ब्राह्मणा वेदपारगाः । भुञ्जते ब्रह्मकामाय व्रतजुष्टा भवन्ति ते ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ अनेकान्तं बहुद्वारं धर्म्ममाऽऽर्य्यमनीषिणः । किं निष्ठितं भवेदत्र तन्मे ब्रूहि पितामह ।

॥ भीष्म उवाच ॥ अहिंसा सत्यमक्रोध आनृशंस्यं दमस्तथा । आर्ज्जवञ्चैव राजेन्द्र निश्चितं धर्म्मलक्षणं ।

ये तु धर्म्मं प्रशंसन्तश्चरन्ति पृथिवीमिमां । अनाचरन्तस्तद्धर्म्मं सङ्करेऽभिरताः प्रभो । १५५०

तेभ्यो हिरण्यं रत्नं वा गामश्वं वा ददाति यः । दशवर्षाणि विष्ठां स भुङ्क्ते निरयमास्थितः ।

मेदानां पुक्कसानञ्च तथैवान्तेऽवसायिनां । कृतं कर्म्माकृतं वाऽपि रागमोहेन जल्पतां ।

वैश्वदेवञ्च ये मूढा विप्राय ब्रह्मचारिणे । ददते नेह राजेन्द्र ते लोकान् भुञ्जतेऽशुभान् ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ किं परं ब्रह्मचर्य्यञ्च किं परं धर्म्मलक्षणं । किञ्च श्रेष्ठतमं शौचं तन्मे ब्रूहि पितामह ।

॥ भीष्म उवाच ॥ ब्रह्मचर्य्यात्परं तात मधुमांसस्य वर्जनं । मर्य्यादायां स्थितो धर्म्मः शमश्चैवास्य लक्षणं । १५५५

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कस्मिन्काले चरेद्धर्म्मं कस्मिन्कालेऽर्थमाचरेत् । कस्मिन्काले सुखी च स्यात्तन्मे ब्रूहि पितामह ।